

Tomasz Jaszczolt
miasto

Korczewscy z rodu Prusów w ziemi drohickiej

Gdy w 1390 r. Władysław Jagiełło nadał księciu mazowieckiemu Januszowi I w lenno ziemię drohicką¹ wydawało się, że przed rycerstwem z jego dzielnicy otworzyły się wrota ekspansji na wschód, na tereny niemal wyludnione i idealnie nadające się do kolonizacji. Niestety, zbyt krótki okres władania ziemią drohicką nie pozwolił księciu Januszowi rozwinąć na szerszą skalę takiej akcji kolonizacyjnej jaką z powodzeniem prowadził aż do swej śmierci w 1429 r. na całym pasie pogranicznych ziem wschodniego Mazowsza, czyli w ziemiach: wiskiej, łomżyńskiej, nurskiej i liwskiej². Z podobnym procesem mamy również do czynienia w przypadku ziemi bełskiej nadanej bratu Janusza I — Siemowitowi IV, którą skolonizowało bardzo licznie rycerstwo mazowieckie³. Niemniej i ten krótki, ponad dziesięcioletni okres musiał być wypełniony prowadzeniem kolonizacji ziemi drohickiej i rozdawaniem dóbr swoim poddanym. Do naszych czasów nie dotrwały jednak niemal żadne świadectwa z tym związane, poza jednym.

Otóż 17 VI 1401 r. przebywając w Gródku, książę mazowiecki Janusz I, władający jeszcze ziemią drohicką, nadał rycerzowi Prejtorowi z Brześca w ziemi warszawskiej (dzisiaj wieś Skierdy nad Wisłą 5 km na zachód od Legionowa) 30 włók miary chełmińskiej w Korczewie nad rzeką Kamianką (dziś Kołodziejka), wraz z młynem, który zostanie wybudowany na tej rzece. Poddani Prejtora mieli być sądzeni według prawa i zwyczaju ruskiego. Corocznie na dzień św. Marcina (11 listopada) mieli oddawać księciu po 8 groszy praskich z każdej włóki. Kmiecie zostali zwolnieni od prac przy naprawie zamków, za wyjątkiem sytuacji, gdyby władca chciał wznieść nowy gród. Mieli również obowiązek wnosić nadzwyczajne daniny w przypadku wyprawiania wesela władcy lub jego potomków, w razie uszczuplenia terytorium księstwa przez nieprzyjaciół lub w przypadku konieczności wykupienia z niewoli kogoś z rodziny panującego. Odbiorca nadania Prejtor miał natomiast obowiązek stawiać się na wyprawę zbrojną na każdorazowe wezwanie

¹ Na temat daty rocznej nadania ziemi drohickiej ks. Januszowi I: M. Radoch, *W sprawie daty nadania przez Władysława Jagiełłę ziemi drohickiej księciu mazowieckiemu Januszowi I*, [w:] *Szkice z dziejów kolonizacji Podlasia i Grodzieńszczyzny od XIV do XVI wieku*, Olsztyn 2002, s. 11–20. Autor jedynie niepotrzebnie próbuje korygować datę roczną wystawienia dokumentu Władysława Jagiełły, który faktycznie mógł być wystawiony rok po samej donacji.

² Sam proces kolonizacji wschodniego Mazowsza na przykładzie ziemi łomżyńskiej opisał m. in. J. Wiśniewski, *Początek i rozwój nowego osadnictwa w ziemi łomżyńskiej w końcu XIV i w XV wieku*, „*Studia Łomżyńskie*”, 1, 1989, s. 19–105.

³ A. Janeczek, *Osadnictwo pogranicza polsko-ruskiego. Województwo bełskie od schyłku XIV do początku XVII w.*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1991.

księcia na koniu o wartości 12 grzywien, z kopią⁴. Nadanie to stało się załącznikiem dóbr należących do rodziny Korczewskich, której Prejtor był protoplastą.

O Korczewskich posiadaliśmy do tej pory rozproszone i fragmentaryczne informacje, gdyż mimo posiadania dosyć dużego majątku w XV w. zostali szybko zapomniani ze względu na to, że wymarli w linii męskiej na przełomie XV i XVI w.⁵ Ich dobra zostały podzielone i trafiły w ręce różnych rodzin. Część tych dóbr trafiła także na krótko w ręce królewskie wraz z przywilejami i dokumentami, które zostały włączone najpierw do archiwum hospodarskiego Wielkiego Księstwa Litewskiego przechowywanego przy Metryce Litewskiej a następnie po 1569 r. przekazane do Archiwum Koronnego, gdzie wchodziły w skład działu zwanego *Podlachiae*⁶. Dzięki temu dokumenty te, choć rozproszone, w większości przetrwały do naszych czasów. Natomiast te które zaginęły znamy z pełnych odpisów zawartych w Tekach Naruszewicza.

Dzięki dokumentom Korczewskich włączonym do Archiwum Koronnego a także innym źródłom możemy w miarę dobrze odtworzyć genealogię i stan posiadania tej rodziny oraz wyjaśnić pewne niejasności co do identyfikacji poszczególnych jej członków. Wydaje się, że te okoliczności, a także brak pełniejszych informacji o Korczewskich w literaturze genealogicznej, uprawniają do zajęcia się tym tematem.

Jak wyżej wspomniano protoplastą rodziny był odbiorca nadania księcia Janusza z 1401 r. — rycerz Prejtor z Brześcia w ziemi warszawskiej. Ze względu na to, że miał syna o takim samym imieniu, co wykażemy niżej, umownie będziemy go określać jako Prejtor (I). Poza wspomnianym dokumentem praktycznie nie posiadamy o nim więcej pewnych informacji, gdyż jak się okazuje część z nich, przypisywanych jemu, zresztą też nielicznych, odnosiła się w rzeczywistości do jego syna czyli Prejtora (II). Najpewniej jednak z Prejtorem (I) możemy utożsamiać wojewodę (starostę) drohickiego, który w 1414 r. świadczył na dokumencie fundacyjnym kościoła w Węgrowie, wystawionym przez Piotra Pilika wojewodę mazowieckiego⁷. Bardzo rzadko spotykane imię a także pozycja majątkowa zdaje się przemawiać za identycznością obu Prejtorów, a więc odbiorcy nadania Korczewa z 1401 r oraz wojewody drohickiego z 1414 r.

25 I 1416 r. w Trokach wielki książę litewski Witold wystawił dokument dla Prejtora z Korczewa. Nie ma w nim w ogóle wzmianki o wcześniejszym nadaniu ks. Janusza z 1401 r. Dowiadujemy się tylko, że Witold mając na względzie wierne i liczne posługi Prejtora nadał mu wsie Korczew i Szczegłacin w ziemi drohickiej nad rzeką Kamianką na prawie lennym, czyli feudalnym. Z dóbr tych Prejtor i jego potomkowie winni sprawować służbę wojskową, natomiast kmiecie mieli dawać zwyczajowe daniny i podatki, musieli również zezwolić swoim sąsiadom Rusinom i Polakom na wypełnianie ich dotychczasowych obowiązków. Chodziło tu o prawo

⁴ Archiwum Państwowe (dalej: AP) Kraków, dok. perg. 867 (oryginał); Biblioteka Czartoryskich w Krakowie (dalej: BCzart. Kraków), Teki Naruszewicza, t. 10, nr 24, s. 105–108 (kopia). A. Buszko, *Ziemia korczewska*, Korczew 1997, s. 8, (tam fotografia dokumentu). Dokument został niedawno opublikowany w całości: S. Szybkowski, *Dokument księcia mazowieckiego Janusza I dla Pretora z Brześci z 9 VI 1401 roku*, [w:] *Komturzy, rajcy, żupani*, Studia z dziejów średniowiecza nr 11, Malbork 2005, s. 497–505.

⁵ A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. XI, Warszawa 1907, s. 137–138; S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. VII, Warszawa 1910, s. 204.

⁶ *Inventarium omnium et singulorum privilegiorum, litterarum, diplomatum, scripturarum et monumentorum quecunque in archivo regni in arce Cracoviensi continetur*, wyd. E. Rykaczewski, Lutetiae–Parisiorum 1862, s. 357–371, 383.

⁷ Archiwum Główne Akt Dawnych (dalej: AGAD), Archiwum Radziwiłłów, dz. VIII, nr 601, s. 1–2; A. Jabłonowski, *Podlasie*, cz. II, Warszawa, 1909, s. 214–215. A. Jabłonowski a za nim autorzy opracowujący spisy urzędników podlaskich przekreślili jego imię na „Przedbor, *Urzędnicy podlascy XIV–XVIII wieku. Spisy*, opr. E. Dubas–Urwanowicz, W. Jarmolik, M. Kulecki, J. Urwanowicz, Kórnik 1994., nr 622, s. 90.

wchodów bartnych, czyli wybierania miodu z barci położonych na terenie dóbr, przez bartników książęcych z sąsiednich wsi⁸. Jednym ze świadków dokumentu Witolda dla Pretora był Mikita wojewoda drohicki (*Mickitha voyewoda protunc Drohiczinensi*). A więc wojewodą (starostą) nie był już Prejtor występujący w 1414 r. Mógł on co prawda ustąpić z urzędu, ale nie wykluczone również, że zmarł.

Do tej pory badacze podawali ten dokument jako przykład nie uznawania przez księcia Witolda dokumentów nadań Janusza I na terenie ziemi drohickiej i zastępowania ich swoimi⁹. Możemy jednak postawić hipotezę, że odbiorcą dokumentu Witolda był nie Prejtor (I), lecz jego syn o tym samym imieniu — Prejtor (II), który po śmierci ojca wystarał się o odpowiedni dokument lepiej potwierdzający jego prawa do posiadania dóbr korczewskich.

Jeśli przyjmiemy, że tak istotnie było, to należy przyjąć, że Prejtor (I) zmarł pomiędzy 1414 a 1416 rokiem. Prejtor (I) znamy również z dokumentu, który jest jednak ewidentnym falsyfikatem, wpisanym do akt ziemskich drohickich w 1558 r. Opatrzony on został datą 2 XI 1386 r. (!). Według jego treści Prejtor z Korczewa (*Magnificus dominus miles Praeitor de Korczewo*) za zgodą żony Anny i syna Skierdy darował swemu słudze Pawłowi synowi Jana z Grodna wieś Targowisk¹⁰. Cała treść jest oczywiście sfalszowana. Jednak dane genealogiczne dotyczące Prejtora i jego rodziny mogły być zaczerpnięte z autentycznego dokumentu i odpowiadają prawdzie. Syna Skierdę znamy z innych źródeł (zob. niżej), także i żona mogła faktycznie mieć na imię Anna. Żyła ona jeszcze w 1442 r., gdy razem ze wspomnianym synem — Skierdą z Korczewa uczestniczyła w fundacji kościoła w Rudce¹¹. Została jednak wówczas wspomniana bez imienia, podobnie jak i Prejtor (I) — ojciec Skierdy.

Na podstawie zachowanych źródeł możemy zidentyfikować trzech synów Prejtora (I). Pierwszym z nich był rycerz o bardzo rzadko spotykanym imieniu Skierdo. Za tym, że był synem Prejtora (I) przemawia dziedziczenie w Brześciu i Korczewie, czyli dobrach należących do niego. Skierdo pojawił się po raz pierwszy w znanych źródłach w 1421 r., w sądzie warszawskim, gdy był pozywany przez Marcisza, starostę pułtuskiego (identycznego z Marcinem z Ciołkowa i Kosowa, herbu Ciołek). W 1428 r. została poświadczona w tymże sądzie Więchna Skierdowa, a więc niewątpliwie żona naszego Skierdy¹². Co najmniej od 1432 roku piastował urząd sędziego ziemskiego drohickiego. Nie znamy imion jego poprzedników, stąd można założyć, że był sędzią już co najmniej kilka lat wcześniej. 15 V 1432 r. świadczył na dokumencie przymierza zawartego przez księcia Świdrygiełłę w Skirstymoni z Krzyżakami¹³. W tym samym roku wystawił wspólnie z starostą drohickim Olechną (Dowojnowiczem) dokument rozgraniczający poświęcone kościoła

⁸ Biblioteka Polskiej Akademii Nauk (dalej: BPAN) Kraków, dok. perg. nr 22; BCzart. Kraków, Teki Naruszewicza, t. XI; *Vitoldiana*, nr 90, s. 86.

⁹ Tak np. J. Wiśniewski, *Osadnictwo wschodniej Białostoczczyzny. Geneza, rozwój oraz zróżnicowanie i przemiany etniczne*, „Acta Baltico-Slavica”, 11, 1977, s. 15; S. Szybkowski, *Dokument księcia mazowieckiego Janusza I dla Pretora z Brześci z 9 VI 1401 roku*, [w:] *Komturzy, rajcy, żupani*, Studia z dziejów średniowiecza nr 11, Malbork 2005, s. 500.

¹⁰ AGAD, Kopicjana, p. 3, s. 119–124.

¹¹ J. Soszyński, *Dokumenty uposażające kościół w Rudce (1442–1543)*, „Studia Podlaskie”, t. 3, 1991, s. 162.

¹² AGAD, Terr. Warsz. Nr 1, k. 4, 4v; tamże Warsz. Terr. Castr. Dissoluta, nr 1, k. 111v (za pośrednictwem informacji *Słownika historyczno-geograficznego ziemi warszawskiej w średniowieczu*, przygotowywanego do druku i udostępnionego przez P. dra Kazimierza Pacuskiego, któremu składam serdeczne podziękowania).

¹³ K. Napierski, *Rusko-livonskie akty*, Sankt Peterburg, 1868, s. 191. Lista świadków została przez wydawcę niewłaściwie odczytana:... *Wąysko Wólczkowicz Skerdo, landrichter czu Drabaczyn, Nassuta*... W rzeczywistości po Wąsku Wólczkowiczu powinien być umieszczony przecinek odróżniający go od Skierdy, który był już wtedy sędzią ziemskim (niem.: *landrichter*). Stąd niekiedy błędnie urząd sędziego ziemskiego przypisywano następnemu z listy Nasucie (Mikołaj Nasuta z Międzyrzecza). Zob. A. Jabłonowski, *Podlasie*, cz. 2, s. 6.

w Winnej od dóbr tamtejszych dziedziców¹⁴. Możemy zatem okres jego urzędowania jako sędziego ziemskiego drohickiego przesunąć o cztery lata wstecz, w stosunku do ustaleń spisów urzędników podlaskich, notujących go na tym urzędzie od 1436 roku¹⁵.

Skierdo jako sędzia drohicki jest znany także z dokumentu wystawionego wspólnie z podsędkiem drohickim Grzymisławem z Padkowic i wpisanego na rokach sądowych zakroczymskich z 17 VII 1436 r. do księgi tego sądu¹⁶. Sam dokument był opatrzony datą dzienną *feria secunda proxima ante festum Vincula sancti Petri* (święto to wypadło 1 sierpnia), jednak bez daty rocznej. Mógł być zatem wystawiony w roku poprzednim czyli 1435. Chyba, że przyjmiemy pomyłkę w dacie dziennej. Skierdo z Grzymisławem kierowali do urzędników mazowieckich, w tym do sądu ziemskiego zakroczymskiego, zawiadomienie, że Helena, żona Stanisława z Korczewa oraz jej siostra Małgorzata dały swoim braciom Sasinowi i Parysowi z Radzanowa upoważnienie i pełnomocnictwo do prowadzenia spraw związanych z dobrami jeszcze przez nich wszystkich nie podzielonymi.

19 VI 1437 r. w Warszawie, Skierdo piszący się z Brześca, sędzia ziemski drohicki sprzedał całe Brześce w ziemi warszawskiej Marciszowi z Wierzuchowa za 150 kop groszy pospolitych¹⁷. Wynika z tego, że Skierdo wykupił albo w inny sposób nabył części wsi Brześca od swoich braci i posiadał jej całość. Posiadając jednak dobra w ziemi drohickiej oraz sprawując tutaj dość ważny urząd postanowił jednak się ich pozbyć i na trwale związać z Podlasiem

Możliwe, że w tym czasie otrzymał od Zygmunta Kiejstutowicza Łosice w ziemi mielnickiej, z których pisał się wystawiając w 1438 roku wspólnie z podsędkiem Grzymisławem z Padkowic dokument sądowy w sprawie dziedziców Kamianki¹⁸. Sędzią drohickim Skierdo pozostał również za rządów ks. Bolesława IV mazowieckiego. Występował w jego otoczeniu w Nurze podczas objazdów księstwa m. in. 29 IX 1442 r.¹⁹ oraz 17 I 1443 r.²⁰

14 VI 1442 r. Skierdo z Korczewa i Rudki razem ze swą matką, wdową po Prejtorze (I) oraz bratankami: Janem, Jerzym i Stanisławem ufundował i uposażył kościół w Rudce powierzając go księdzu Janowi Gozdowie z Sochaczewa. Polecił plebanowi modlitwy za dusze swojego ojca oraz brata Stanisława. Skierdo został wymieniony w dokumencie bez urzędu sędziego drohickiego, który jednak niewątpliwie wówczas sprawował²¹. Skierdo nie był chyba jednak właścicielem Rudki, gdyż ta została nadana w 1434 r. przez ks. Zygmunta Kiejstutowicza jego bratu Prejtorowi (II) z Korczewa. Należy więc sądzić, że Skierdo występował tu jako opiekun małoletnich synów (syna?) swego już nieżyjącego brata.

W 1444 r. po zajęciu Podlasia przez Kazimierza Jagiellończyka pozostał wierny Bolesławowi IV i udał się na Mazowsze, gdzie występował w otoczeniu tego księcia. Jako sędzia ziemski drohicki został wymieniony jeszcze 16 XI 1444 r., gdy razem z Bolesławem IV i innymi urzędnikami wydawał statut w sprawie opłat przy sporach granicznych²². W następnym roku sędzią ziemskim drohickim był już Małopolanin Piotr Malewski z Malowej Góry (w ziemi brzeskiej) i z Brzyski

¹⁴ Archiwum Diecezjalne (dalej: AD) Drohiczyn, Akta parafii Winna, sygn. VIII/R/1a, s. 3.

¹⁵ *Urzednicy podlascy XIV–XVIII wieku. Spisy*, opr. E. Dubas–Urwanowicz, W. Jarmolik, M. Kulecki, J. Urwanowicz, Kórnik 1994, nr 555, s. 85.

¹⁶ *Księga ziemska zakroczymska druga 1434–1437*, wyd. K. Tymieniecki, Warszawa 1920, s. 198, nr 2191.

¹⁷ AGAD, MK 3, k. 203.

¹⁸ AP Kraków, ZZG 32, s. 441.

¹⁹ BCzart., pergamin Muzeum Narodowego w Krakowie, sygn. 533/20.

²⁰ AGAD, MK 3, k. 281v.

²¹ AD Siedlce, D 149, k. 301–304; AGAD, Kapicjana, p. 26, dok. 167; J. Soszyński, *Dokumenty uposażające kościół w Rudce (1442–1543)*, „Studia Podlaskie”, t. 3, 1991, s. 162.

²² *Iura Masoviae Terrestria*, t. I, opr. J. Sawicki, Warszawa 1972, s. 159.

(w powiecie bieckim, w województwie krakowskim), chociaż nie wykluczone, że sędzią drohickim został on mianowany przez Kazimierza Jagiellończyka już w drugiej połowie 1444 roku²³.

Potomstwa Skierdy nie spotykamy później w ziemi drohickiej. Najprawdopodobniej jego dobra uległy konfiskacie, albo też pozbył się ich na rzecz pozostałych w ziemi drohickiej krewnych. Do domeny gospodarskiej na pewno wróciły Łosice, które na początku XVI w. zostały lokowane jako miasto królewskie²⁴. Skierdo będzie chyba identyczny ze Skierdą podstolim księcia Bolesława IV, z ll. 1445–1447, który w 1445 r. kupił część wsi Gadnowo w ziemi ciechanowskiej za 220 kop półgroszków od Jana Rogali z Węgrzynowa, wojewody mazowieckiego. Natomiast w 1450 r. otrzymał przywilej na prawo niemieckie dla tej wsi²⁵. W 1452 r. kupił od szwagrów Andrzeja z Kosowa i Pawła z Jasieńca, liczące 7 włók, wójtostwo w Obrytem koło Pułtuska, za 130 kop groszy²⁶. Spory zapas gotówki jakim obracał, skłania do wniosku, że jednak sprzedał dobra posiadane w ziemi drohickiej, przynajmniej niektóre.

Jego synem powinien być Skierdo z Gadnowa, który w 1473 a następnie w 1480 r. zapisał się na studia w Uniwersytecie Krakowskim²⁷. Drugim synem mógł być Windyka z Gadnowa poświadczony w 1476 r.²⁸ Gadnowo w XVI w. nosiło nazwę Gadnowo–Skierdy (obecnie Garnowo Stare). Możliwe więc, że późniejsi właściciele Gadnowa byli potomkami Skierdy z Korczewa i Gadnowa, sędziego ziemskiego drohickiego.

Drugim synem Prejtor (I) był Stanisław, znany od 1425 r., kiedy to pojawił się w sądzie ziemskim warszawskim²⁹. Już wówczas określony jako syn Prejtor. Ze względu na to, że jego bratankiem był także Stanisław, będziemy go określali jako Stanisława (I). Na jego filiację w stosunku do Prejtor (I) wskazuje bezpośrednio powyższy zapis z 1425 r. jak i używany przez niego patronimik — Prejtorowicz zapisany przy nim w 1430 r. (*Stanislaus Prethorowicz*). Wówczas to książę Witold rozstrzygał spór pomiędzy Stanisławem Prejtorowiczem z Korczewa, a Maciejem z Sarnowa. Stanisław twierdził, że Maciej osiadł na gruntach należących do jego dóbr korczewskich. Z kolei Maciej dowodził, że grunty, na których siedzi zostały nadane mu przed dziesięcioma laty przez księcia Witolda. Przedstawił też jako dowód jego przywilej. Książę Witold rozstrzygnął spór na korzyść Macieja i przysądził mu Sarnowo³⁰. Żoną Stanisława była Helena córka Piotra z Radzanowa herbu Prawdzic w ziemi płockiej, która w 1438 r. kwitowała swych braci Sasina i Parysa z Radzanowa z zadość uczynienia za ojcowiznę³¹. Helena jako żona Stanisława z Korczewa została wspomniana już w 1436 r.³² Stanisław nie żył już w 1442 r., W tym roku, gdy jego brat Skierdo ze swymi bratankami Janem, Jerzym i Stanisławem, fundował kościół w Rudce wspominał o nim

²³ AGAD, Terr. Droh. 2, k. 378v.

²⁴ S. Alexandrowicz, *Zarys dziejów Łosic (XIII–XVIII wiek)*, [w:] *Łosice 1264–1966*, pod red. J. Kazimierskiego, Warszawa 1969, s. 9–29.

²⁵ AGAD, MK 4, k. 45, 76, 113.

²⁶ AD Płock, Episcopalia 5, k. 67v. Tu zapisany jako: *nobili Preyloni alias Skierdo de Gadnowo*.

²⁷ *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508*, t. I, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska przy współpracy Ryszarda Grzesika, Kraków 2004, s. 364, 414. Tu jako: *Skyerdo Skyerdonis de Gadnowo* (1473); *Skyerdo Skyerdonis de Gadnowo* (1480).

²⁸ AD Płock, Episcopalia 13, k. 8, 14.

²⁹ AGAD, Terr. Warsz. 1, k. 176v;

³⁰ AGAD, Kapicjana, p. 3, s. 68–71; *Vitoldiana. Codex privilegiorum Vitoldi Magni ducis Lithuaniae 1386–1430*, opr. J. Ochmański, Warszawa–Poznań, 1986, nr 118, s. 107–108.

³¹ AGAD, MK 3, k. 219. Tu zapisana jako: *Helena filia Petri de Radzonowo, consors Stanislai Preytor de Corczewo*; *Słownik historyczno–geograficzny województwa płockiego w średniowieczu*, opr. A. Borkiewicz–Celińska, zeszyt 3, MI–Św, Warszawa 1998, s. 251.

³² *Księga ziemską zakroczymską drugą 1434–1437*, wyd. K. Tymieniecki, Warszawa 1920, s. 198, nr 2191.

jako nieżyjącym. Miały być odprawiane za niego w tym kościele modły³³. Spośród tych bratanów synem Stanisława był niewątpliwie Jan, o którym mowa będzie niżej. Stanisław (II) był synem drugiego brata Skierdy — Prejtorza (II). Nie wiadomo natomiast z całą pewnością czyim synem był Jerzy.

Synem Stanisława (I) Prejtorowicza z Korczewa i Heleny z Radzanowa był na pewno Jan. Jak już wyżej wspomniano, razem ze stryjem i braćmi stryjecznymi: Jerzym i Stanisławem uczestniczył w fundacji kościoła w Rudce w 1442 r. Był zapewne wówczas niepełnoletni i pozostawał pod opieką stryja. W 1451 r., z polecenia króla, sąd ziemski drohicki wydał wyrok w sprawie Korduli i Jana Mordzkiego (*Morthsky*). Sędziowie przysądzili wówczas Korczew dla Korduli, a Janowi Sarnowo, które wcześniej było zapisane jako wiano Korduli³⁴. Z zapiski wynika, że w wyniku bliżej nieznanych transakcji rodzinnych Jan lub też jeszcze jego ojciec Stanisław (I) weszli w posiadanie Mordów, które jak wiemy, zostały w 1434 r. nadane Prejtorowi (II) — stryjowi Jana.

Zapewne w 1458 r. Jan Mordzki ufundował wspólnie z dziećmi ze Skolimowa pierwszy kościół w swej głównej posiadłości. Dokument fundacyjny znamy z kilku kopii, które wszystkie są jednak zepsute pod względem treści³⁵. Błędna i niemożliwa do przyjęcia jest data roczna „1408” widniejąca w dokumencie. W treści jest wyraźnie mowa o biskupie łuckim Andrzeju, sprawującym swoją funkcję w latach 1425–1459³⁶. Zepsute jest także nazwisko głównego fundatora — „Koszycki”. Niewątpliwie w oryginale widniało nazwisko Mordzki, o czym przekonują zeznania świadków z 1472 r. przedstawione w konsystorzu janowskim w sprawie pomiędzy dziećmi Skolimowa a Janem, plebanem z Mordów, który chciał od nich odzyskać należne dziesięciny. Jeden ze świadków — Mikołaj z Mordów zeznał, że widział dokument fundacyjny kościoła w Mordach i przywieszony do niego cztery pieczęcie. Według niego pierwsza należała do biskupa (Andrzeja z Płonska), druga do Jana Mordzkiego (*Johanni Morsky*), trzecia do kolatorów ze Skolimowa (zapewne jednego z nich), czwarta zaś do Głuchowskiego (jeden ze świadków dokumentu)³⁷. Zeznanie to przekonuje nas ponad wszelką wątpliwość, że fundatorem kościoła w Mordach był nie nieznaną skądinąd Jan Koszycki, lecz Jan Mordzki. Główny fundator darował wówczas kościołowi w Mordach dwie włóki ziemi położone w trzech polach, plac na którym pleban mógł w przyszłości zbudować karczmę i osadzić zagrodników oraz jeden jaz na stawie, w którym mógł łowić ryby małą siecią czyli wata. Ponadto Jan Mordzki oraz wspomniani dziedzice Skolimowa zobowiązali się dawać kościołowi mordzkim dziesięciny ze swoich dóbr i kmieci w nich osadzonych.

W kolejnym dokumencie, wystawionym w Mordach 5 II 1463 r., Jan dziedzic z Mordów i Sarnowa, wprost nazwany synem Stanisława, sprzedał młyn w Sarnowie niejakiemu Mikołajowi Kapustce. Wśród świadków tego dokumentu zostali wymienieni: Wojciech rządca oraz Mikołaj Smieczinski (?) i Paweł Soszyński, służy Jana³⁸. Z nich na pewno ostatni był pochodze-

³³ AD Siedlce, D 149, k. 301–304; AGAD, Kapicjana, p. 26, dok. 167; J. Soszyński, *Dokumenty uposażające kościół w Rudce (1442–1543)*, Studia Podlaskie, t. III, 1991, s. 162.

³⁴ BPAN Kraków, sygn. 8823, z. XIII, k. 32v.

³⁵ AD Siedlce sygn. D 131, k. 26–26v; tamże sygn. D 148, k. 22–23v. Dokument opublikowany: T. Jaszczółt, *Dokument fundacyjny pierwszego kościoła w Mordach i data jego wystawienia*, [w:] *Małe miasta. Religie*, Lublin–Supraśl 2006, s. 41–56. Tam też jego dokładniejsze omówienie

³⁶ *Lietuvos katalikų dvasininkai XIV–XVI a.*, opr. Vytautas Ališauskas, Tomasz Jaszczółt, Liudas Jovaiša, Mindaugas Paknys. Vilnius, 2009, s. 47.

³⁷ AD Siedlce, sygn. D 1, k. 25v, 26v.

³⁸ Oryginał dokumentu trafił po przejęciu dóbr mordzkich w ręce królewskie. Nie został jednak po 1569 r. przekazany do Archiwum Koronnego lecz pozostał w zbiorze dokumentów Metryki Litewskiej (*Lietuvos Metrika, knyga nr 1[1], (1380–1584) Užrašymų knyga 1*, par. A. Baliulis, R. Firkovičius, Vilnius 1998, s. 82). W 1522 r. na prośbę

nia szlacheckiego. Jest to ostatnie źródło przekazujące informację o Janie jako żyjącym. Zmarł bezpotomnie, gdyż jego dobra przeszły w posiadanie brata stryjecznego Stanisława (II). Nie żył zapewne w 1469 r., gdy przed sądem ziemskim drohickim toczyła się sprawa o dobra po nim pomiędzy jego rodzeństwem stryjcznym: Stanisławem (II) i Fiedką, dziećmi Prejtor (II)³⁹. Mordy trafiły w ręce Stanisława (II) Korczewskiego, którego własnością były co najmniej od 1471 r.⁴⁰

Trzecim synem Prejtor (I) z Korczewa był Prejtor (II). Jak już wyżej wspomniano, bardzo możliwe jest, że to on był odbiorcą dokumentu księcia Witolda z 1416 roku. O ile jednak nie możemy być całkowicie co do tego pewni, to z całą pewnością możemy przyjąć, że to już Prejtor (II) z Korczewa był odbiorcą obszernego nadania księcia Zygmunta Kiejstutowicza z 4 IX 1434 r. Prejtor (II) otrzymał wówczas od Zygmunta dwa duże kompleksy dóbr w ziemi drohickiej: Rudkę nad Nurcem z wsią Czarna oraz Mordy nad Liwcem z wsiami: Pruszyn, Głuchowo i Czołomia (Czołomyje). Warta uwagi jest klauzula zwalniająca Prejtor (II) i jego potomków od wszelkiego sądownictwa za wyjątkiem książęcego, a więc spod sądów starostów, wojewodów, ziemskich i innych⁴¹. Jest to swego rodzaju odpowiednik tzw. prawa nieodpowiedniego (*ius non responsivum*) nadanego m. in. rodowi Prusów na Mazowszu⁴². Jak niżej będziemy starali się wykazać, do tego rodu właśnie należeli Korczewscy. W zamian za nadanie Prejtor (II) i jego potomkowie mieli obowiązek uczestniczyć w wyprawach wojennych organizowanych przez książąt z włócznią i dwiema kuszami.

Później Prejtor (II) nie spotykamy już więcej w źródłach jako żyjącego. Zmarł zapewne przed 1442 rokiem. Jego synem był Stanisław (II), który w 1442 r. razem ze stryjcem Skierdą oraz braćmi stryjcznymi Janem i Jerzym (ten mógł być jego bratem rodzonym) ufundował kościół w Rudce. Natomiast jedyną znaną córką była Fiedka, żona Jakuba Dowojnowicza, starosty drohickiego, herbu Zaremba⁴³.

Żoną Prejtor (II) była Kordula o której pochodzeniu nie mamy żadnych informacji. W 1451 r. z polecenia króla sąd ziemski drohicki wydał wyrok w sprawie Korduli i wyżej wspomnianego

Zofii z Korczewskich Hlebowiczowej król Zygmunt Stary sporządził jego transumpt, który został oblatowany w aktach ziemskich drohickich w 1569 r. przez Stanisława Sobiczewskiego, Nacyjnalnyj Gistarycznyj Archiv Belarusi (dalej: NGAB) Mińsk, f. 1759–2–32, k. 291v–292; AP Kraków, ZZG 32, s. 69.

³⁹ BPAN, Kraków, 8823, z. X, k. 12.

⁴⁰ AD Siedlce, sygn. D 1, k. 17. Występował wówczas w konsystorzu janowskim: *Michael procurator domini Corczowsky de Mordy*.

⁴¹ BCzart., Teki Naruszewicza, t. 15, s. 443–446 (kopia sporządzona bezpośrednio z oryginału); *Inventarium omnium et singulorum privilegiorum, litterarum, diplomatum, scripturarum et monumentorum quaecunque in archivo regni in arce Cracoviensi continentur*, wyd. E. Rykaczewski, Lutetiae–Parisiorum 1862, s. 383. Oryginał dokumentu został spalony w 1944 r. w Bibliotece Ordynacji Krasieńskich w Warszawie, A. Wolff, *Zniszczone dokumenty Biblioteki Ordynacji Krasieńskich*, [w:] *Straty bibliotek i archiwów warszawskich w zakresie rękopiśmiennych źródeł historycznych*, t. III, *Biblioteki*, Warszawa 1955, s. 195.

⁴² O tym szerzej m. in. J. Chwalibińska, *Ród Prusów w wiekach średnich*, Toruń 1948, s. 17–22. Sam przywilej wydany ostatnio: *Nowy kodeks dyplomatyczny Mazowsza, cz. 2, dokumenty z lat 1248–1355*, wyd. I. Sułkowska Kuraś, S. Kuraś, przy wsp. K. Pacuskiego i H. Wajsa, Wrocław 1989, s. 269–270, nr 266.

⁴³ Na podstawie jej imienia K. Pietkiewicz sądził, że Fiedka Dowojnowiczowa pochodziła z rodziny ruskiej i zmieniła wyznanie na katolickie. (zob. K. Pietkiewicz, *Wielkie Księstwo Litewskie pod rządami Aleksandra Jagiellończyka*, Poznań 1995, s. 132). Co oczywiście w świetle całego zgromadzonego materiału, dotyczącego rodziny Korczewskich jest nie do przyjęcia. Natomiast trudne do jednoznacznego wytłumaczenia jest to, dlaczego Fiedka od r. 1507 aż do śmierci, która nastąpiła po 1524 r., używała imienia Hanna (*Russkaja Istoričeskaja Biblioteka*, t. XX, Sankt Petersburg 1903, kol. 543–544; *Lietuvos Metrika knyga nr 4[224], 4-oji Teismų bylų knyga*, par. S. Lazutka, I. Valikonytė, Vilnius 1997, s. 111–112, 118) Przy czym nie mamy wątpliwości, że cały czas chodziło o jedną żonę Jakuba Andrzejewicza Dowojnowicza, starosty drohickiego i matkę jego synów: Jerzego, Andrzeja i Stanisława. Inaczej sądził A. Boniecki, który uważał, że Jakub Dowojnowicz miał dwie żony: Fiedkę Korczewską i Hannę (A. Boniecki, *Poczet rodów w Wielkiem Księstwie Litewkiem w XV i XVI wieku*, Warszawa 1883, s. 48).

Jana Mordzkiego. Sędziowie przysądziли wówczas Korczew dla Korduli w zamian za Sarnowo, na którym wcześniej było zapisane wiano Korduli⁴⁴.

W 1463 r. Kordula z synem Stanisławem (II) z Korczewa zastawiła swą wieś Szczegłacin wraz z młynem Bartkowskim niejakiemu szlachcicowi Mikołajowi⁴⁵. Kordula Korczewska żyła jeszcze w 1474 r. gdy występowała przed sądem ziemskim drohickim w sprawie przeciwko Katarzynie z Proszewa⁴⁶.

Fedka i Stanisław Korczewski byli dziećmi Prejtorza (II) z Korczewa i Korduli, a zarazem jedy-nymi jego znanymi spadkobiercami. W 1469 r. toczyła się w sądzie drohickim sprawa pomiędzy Jakubem Dowojnowiczem i jego żoną Fiedką, a jej rodzonym bratem Stanisławem Korczewskim. Małżonkowie ci upominali się u Korczewskiego części dóbr ojczystych oraz części dóbr spadłych na Korczewskiego po niewymienionym z imienia stryjecznym bracie⁴⁷. Najpewniej chodziło tu o Jana Mordzkiego, który zmarł bezpotomnie wkrótce przedtem. Sprawa toczyła się także w roku następnym. Apogeum sporu przypadło na rok 1481, gdy mąż Fiedki — Jakub Dowojnowicz został starostą drohickim. Stanisław Korczewski odłożył wówczas siostrze 200 kop groszy. Jed-nak suma ta nie była dla niej wystarczająca i ponownie pozwała brata przed sąd. Do rozsądzenia sprawy zostali powołani arbitrzy wyznaczeni przez króla: Jan Nasuta starosta grodzieński herbu Rogala, Piotr Strumiłło, marszałek hospodarski i starosta lidzki herbu Dąbrowa, Jan Sepieński, ochmistrz królowej herbu Nowina (syn Mikołaja Sepieńskiego, właściciela Sokołowa), Jan Za-brzeziński miecznik Wielkiego Księstwa Litewskiego herbu Leliwa i Michał Marcinowicz, staro-sta merecki. Arbitrzy ustalili, że Fiedka do czasu pełnego spłacenia przez brata otrzyma wwiązanie w dobra Czarna w ziemi drohickiej. W następnym roku Korczewski odłożył siostrze kolejne 300 kop groszy⁴⁸. Dopiero w 1485 r. Fiedka Dowojnowiczowa z mężem Jakubem przed sądem drohickim zeznała, że brat zadość uczynił jej z dóbr ojczystych i macierzystych i tym samym zrzekła się wszelkich roszczeń⁴⁹.

Do dóbr korczewskich należały także inne okoliczne wsie. Jak wiemy już w 1416 r. istniał Szczegłacin. W 1463 r. Kordula Korczewska z synem Mikołajem zastawiła tę wieś szlachcicowi Mikołajowi. Razem ze Szczegłacinem zastawiła młyn Bartkowski, który niewątpliwie był załącz-kiem osady Bartków⁵⁰. Sarnów w 1430 r. był odrębną osadą pozostającą w rękach rycerza Macieja⁵¹. Później, albo część, albo całość Sarnowa trafiła w ręce Korczewskich. W 1463 r. Jan syn Stanisława (Prejtorowicza Korczewskiego), dziedzic z Mord i Sarnowa sprzedał Mikołajowi Ka-puście młyn w Sarnowie za 5 kop groszy⁵². Zapewne jego synem był „pracowity” Andrzej Kapusta z Sarnowa występujący w 1481 r. Może był on identyczny z Andrzejem wójtem z Sarnowa, który pojawił się w 1479 r. w sądzie drohickim⁵³. Niewiele wiadomo jednak o innych, oprócz Korczew-skich, właścicielach Sarnowa. Jednak tacy musieli istnieć, skoro w 1555 r. Mateusz, Jan i Paweł synowie nieżyjącego Andrzeja Sarnowskiego z Sarnowa przedstawili do wpisania w akta ziemskie drohickie przywilej Witolda z 1430 r. dla rycerza Macieja, który mógł być ich przodkiem w pro-

⁴⁴ BPAN Kraków, sygn. 8823, z. XIII, k. 32v.

⁴⁵ BPAN, Kraków, 8823, z. IX, k. 43.

⁴⁶ AGAD, Castr. Droh. seria II nr 1, k. 28v.

⁴⁷ BPAN, Kraków, 8823, z. X, k. 12.

⁴⁸ NGAB Mińsk, f. 1759–2–22, k. 139; AGAD, Castr. Droh., s. II, nr 1, k. 403, 407v, 415v, 452.

⁴⁹ BCzart. Kraków, Teki Naruszewicza, t. 22, nr 94, s. 283–284.

⁵⁰ BPAN, Kraków, dok. perg. 22; tamże, rkps 8823/9, k. 43.

⁵¹ *Vitoldiana*, nr 118, s. 107–108.

⁵² AP Kraków, ZZG, 32, s. 41, 69; *Lietuvos Metrika, knyga nr 1[1], (1380–1584) Užrašymų knyga 1*, par. A. Baliulis, R. Firkovičius, Vilnius 1998, s. 82, nr 361.

⁵³ AGAD, Castr. Droh., s. II, nr 1, k. 348v; AD Siedlce, D 1, k. 70.

stej linii⁵⁴. Mogli oni być jednak również potomkami (synami?) owego Andrzeja Kapusty z Sarnowa, występującego w 1481 r. W 1487 r. występował Paweł z Sarnowa, zięć Heleny Przesmyckiej. Pojawił się on jeszcze w 1508 r., gdy toczył jakieś spory z Przesmyckimi⁵⁵. Wzmianki o wsiach Laskowice i Knychówek spotykamy już dopiero na początku XVI w.

Stanisław Korczewski należał do elity szlacheckiej ziemi drohickiej. Nie piastował tu jednak żadnych urzędów. Był jedynie starostą (namiestnikiem) kamienieckim (Kamieniec Litewski). W 1488 r. uzyskał od Kazimierza Jagiellończyka daninę 12 kop gr. z myta brzeskiego i 2 wozy soli stamtąd⁵⁶. W 1494 r. posłował razem z Rafałem Raczką Puczyckim herbu Gozdawa starostą mielnickim od Aleksandra Jagiellończyka do księcia Konrada Rudego w sprawie krzywd czynionych przez Mazowszan mieszkańcom ziemi drohickiej. W następnym roku Korczewski posłował również w tej sprawie, lecz już sam⁵⁷.

W 1486 r. potwierdził oraz powiększył uposażenie kościoła w Rudce, ufundowanego w 1442 r. przez swego stryja Skierdę z Korczewa. Przeznaczył na ten cel dodatkowo jedną włókę do dwóch poprzednio nadanych a także inne dodatkowe elementy⁵⁸.

Jeden z ośrodków dóbr Stanisława Korczewskiego — Mordy był na tyle rozwinięty, że ten postanowił lokować go na prawie miejskim. Dokonał tego 16 V 1488 r. wystawiając obszerny dokument. Stanisław Korczewski przyznał Mordom prawo miejskie niemieckie zwane chełmińskim na wzór leżącego nieopodal Węgrowsa, miasta posiadającego to prawo już od ponad pół wieku. Dla zachęcenia do osiedlania się w Mordach ustanowiona została długa, dwunastoletnia wolnizna. Liczyła się ona od 1486 r., co może oznaczać, że projekt lokacji miejskiej narodził się już w tym roku. W czasie wolnizny mieszczan nie obowiązywały żadne podatki. Dopiero po upływie tego terminu mieszczanie mieli płacić co roku na św. Marcina (11 XI) po 16 groszy z łanu. Każdy właściciel domu był zobowiązany do płacenia czynszu rocznego w wysokości 15 groszy, natomiast mieszczanie trzymający jatki mięsne byli zobowiązani do dodawania po kamieniu łaju i pół funta pieprzu. Równocześnie mieszczanie otrzymali też pewne przywileje, np. otrzymali staw dworski i prawo połowu ryb, tak samo na pobliskiej rzeczce Wyczółce. Oprócz tego mieszczanie uzyskali zezwolenie korzystania z lasów pańskich ciągnących się ku rzece Liwiec. W zamian za to mieli obowiązek naprawiania grobli i mostu w mieście oraz uczestniczenia w dwóch tłokach obejmujących karczunek drzew i pomoc w żniwach. Na dokumencie lokacyjnym świadczyli miejscowi duchowni: pleban Jan oraz wikariusz Maciej a także sąsiedzi Stanisława Korczewskiego — szlachcice: Sasin z Krynicy z synem Mikołajem, Michał Rzewuski i Mikołaj Sawicki. Sam dokument został spisany przez Stanisława Wodyńskiego ówczesnego pisarza ziemskiego drohickiego⁵⁹.

Stanisław Korczewski doprowadził również do powstania samodzielnej placówki kościelnej w kluczu korczewskim swoich dóbr. Pierwotnie istniała tu zapewne tylko kaplica ufundowana około 1460 r. przez Kordulę Korczewską. Potwierdza to także dokument Mikołaja Hlebowicza, prawnuka wspomnianej Korduli, dziedzica Korczewa, potwierdzający kościołowi w Knychówku dziesięcinę

⁵⁴ AGAD, Kapicjana, p. 3, s. 64.

⁵⁵ NGAB Mińsk, f. 1759–2–2, k. 288; f. 1759–2–22, k. 61v.

⁵⁶ *Lietuvos Metrika, knyga nr 4[4], (1479–1491), Užrašymų knyga*, par. L. Anužytė, Vilnius 2004 s. 63.

⁵⁷ *Lietuvos Metrika, knyga nr 5[5], (1427–1506) Užrašymų knyga*, par. E. Banionis, Vilnius 1993, s. 86–87, 95–96.

⁵⁸ AD Siedlce, D 149, k. 301–304; AGAD, Kapicjana, p. 26, dok. 167; J. Soszyński, *Dokumenty uposażające kościół w Rudce (1442–1543)*, Studia Podlaskie, t. III, 1991, s. 162–163.

⁵⁹ Dokument znany z dwóch najstarszych kopii: AGAD, tzw. Metryka Litewska, sygn. I B 31, k. 116v–117; tamże, Kapicjana, p. 7, s. 379–383. Lokację miejską w Mordach omówił szczegółowo W. Jarmolik, *Podlaskie miasteczko Mordy i jego pierwsi właściciele*, [w:] *Małe miasta. Historia i współczesność*, red. P. Czyżewski, M. Zemło, Supraśl 2001, s. 37–42.

z dóbr Korczewskich „od poddanych Lachow y Rusi, taka, jaka za przodków jego, to jest: państwa Przeclawa y Korduli, która dom boży fundowała, pradziadów; y za dziada mego Stanisława Korczewskiego, y za ojca Pana Stanisława Chleba wojewody połockiego dawana była”⁶⁰. Informacje genealogiczne zawarte w powyższym fragmencie są zgodne z rzeczywistością, poza imieniem pradziada Mikołaja Hlebowicza, które z Pretora zostało przekręcone na Przeclawa. Ojcem Mikołaja Hlebowicza, był Stanisław, wojewoda połocki, żonaty z Zofią Korczewską, córką Stanisława, a wnuczką Pretora i Korduli. Rok 1460, lub pobliski fundacji dokonanej przez Kordulę jest prawdopodobny z tego względu, że Stanisław Korczewski nie był jeszcze wtedy chyba pełnoletni. Kaplica ufundowana przez Kordulę formalnie należała do parafii drohickiej. Dopiero syn Korduli Stanisław rozpoczął starania o usamodzielnienie się kościoła połączone z powstaniem parafii, która obejmowałaby jego dobra. Zabiegi te napotkały na opór plebana drohickiego Jana. W 1493 r. wielki książę litewski Aleksander Jagiellończyk rozstrzygał w Wilnie spór pomiędzy Stanisławem Korczewskim, namiestnikiem (dzierżawcą) kamienieckim (*tenutarius noster Camenecensis*) oraz plebanem drohickim Janem. Korczewski twierdził, że dziesięciny z jego dóbr dziedzicznych: Korczewa, Bartkowa i Szczęglacina były dawane przez jego przodków i przez niego samego z dobrej woli do kościoła drohickiego, lecz było to bardzo utrudnione ze względu na wylewy rzeki Bug, szczególnie wiosną i jesienią. Dlatego Korczewski postawił nowy kościół w swoich dobrach, do którego zaczął oddawać dziesięcinę. Pleban drohicki protestował przeciwko temu, jednak nie mając żadnych dokumentów i dowodów na to, że dziesięcina z dóbr korczewskich winna być dawana jemu, sprawę przegrał. Aleksander Jagiellończyk przysądził wspomniane dziesięciny kościołowi wzniesionemu przez Korczewskiego⁶¹. W dokumencie wprawdzie nie wymieniono nazwy miejscowości, w której znajdował się ów kościół, lecz niewątpliwie chodziło tutaj o późniejszy kościół w Knychówku. Decyzja Aleksandra Jagiellończyka spotkała się bez wątpienia z aprobatą biskupa łuckiego Jana Andruszewicza, który był jednym ze świadków wspomnianego dokumentu. Stąd też 24 IV 1494 r. biskup łucki Jan Andruszewicz w obecności licznie zgromadzonego ludu dokonał konsekracji kościoła ufundowanego przez Stanisława Korczewskiego. Jednocześnie dokonał inwestytury na plebana ks. Jerzego, który był prezentowany przez Korczewskiego, starostę kamienieckiego „ad ecclesiam de novo fundata”⁶². W akcie konsekracji jest mowa o kościele w Bartkowie. Najprawdopodobniej więc nazwa Knychówek wówczas jeszcze nie funkcjonowała i ustaliła się dopiero w I połowie następnego wieku. Sama wieś mogła wyodrębnić się z części Bartkowa. Knychówek i Bartków leżą bardzo blisko siebie, oddziela je tylko rzeka Kołodziejka⁶³. W 1555 r. pleban knychowski Bernard skarżył się na poddanych dóbr korczewskich, że nie chcą oddawać dziesięciny, tak jak była ona dawana za jego przodków od czasów plebana Jurka. W 1558 r. pleban Bernard zawarł ugodę z kolatorami kościoła, na mocy której odstąpił od zapisu na 2 łany, zdziałanego „nieprawnie” na rzecz kościoła przez Mikołaja Hlebowicza i jego matkę Zofię⁶⁴.

W maju lub 1495 r. Aleksander Jagiellończyk z powodu skarg kierowanych przez braci Głuchowskich, z graniczącego z dobrami mordzkimi Głuchowa na wielkie krzywdy i grabieże czynione przez Stanisława Korczewskiego nałożył vadium (*zaruka*) pomiędzy obie zwaśnione strony w wysokości 200 rubli groszy⁶⁵. Jest to jednocześnie jedna z ostatnich wzmianek o Stanisławie Korczewskim jako żyjącym

⁶⁰ AP Siedlce, Akta Kuczyńskich z Repek, sygn. 6, k. 10.

⁶¹ BCzart. Kraków, Teki Naruszewicza, t. 23, s. 255–257.

⁶² NGAB Mińsk, f. 1759–2–28, k. 383; BPAN Kraków, 8822/4, s. 110–111.

⁶³ A. Jabłonowski, *Podlasie*, cz. II, s. 214.

⁶⁴ AGAD, Kapicjana, p. 5, s. 368–371; BPAN Kraków, 8822/4, s. 110–111.

⁶⁵ *Akty Litovskoj Metriki*, t. I, č. I, wyd. F. N. Leontovič, Warszawa 1896, s. 70, nr 183; *Russkaja Istoričeskaja Biblioteka*, t. XXVII, Sankt Petersburg 1910, kol. 269.

Stanisław Korczewski zmarł zapewne przed 1501 r., kiedy to na stanowisku starosty kamienieckiego pojawił się książę Semen Juriewicz Holszański⁶⁶. Stanisław pozostawił po sobie dosyć znaczny majątek liczący na początku XVI w. 1 miasto i co najmniej 21 wsi. W owym czasie były to największe dobra w ziemi drohickiej. Dopiero nieco później zaczęła je przewyższać fortuna Kisków herbu Dąbrowa.

Do dóbr tych nadal zgłaszała pretensje siostra zmarłego Stanisława Korczewskiego Fiedka Dowojnowiczowa, wówczas już wdowa, pomimo, że zrzekła się roszczeń w 1485 r. Aleksander Jagiellończyk w 1505 r. wydał dekret i jednocześnie wystawił dokument, w którym potwierdził wszystkie dobra pozostałe po Stanisławie Korczewskim jego jedynej córce Zofii i jej mężowi Stanisławowi Hlebowiczowi wojewodzie połockiemu. Tym samym król oddalił pretensje Dowojnowiczowej i zakazał jej powracać do tej sprawy. Dobra które odziedziczyła Zofia składały się z trzech obszernych kompleksów: rudzkiego (Rudka i wsie: Korycino, Spieszyno, Horodyszczce, dwie wsie Czarna, Siemiony, Płatowo, Mirinowo, kozłowo, Targowo, Luboscki, Wilcza Dąbrowa, Małyszczyno), mordzkiego (miasto Mordy i wsie Wyczółki, Czepielin, Czołomyje, Głuchowo) i korczewskiego (w skład, którego wchodziły wsie: Korczew, Bartków, Sarnowo, Korczew, Szczegłacin i Laskowice⁶⁷. Dwa pierwsze kompleksy Zofia zapisała jeszcze za życia swoim córkom: Elżbiecie, żonie najpierw Jana Sapiehy wojewody podlaskiego, a następnie Grzegorza Ościka (mordzki)⁶⁸, Katarzynie, żonie Macieja Kłockowicza (rudzki)⁶⁹ i synowi Mikołajowi (Grodzisk)⁷⁰. Sobie zatrzymała Korczew z okolicznymi wsiami. Po śmierci Stanisława Hlebowicza poślubiła swego sąsiada Mikołaja syna Rafała Saczkowicza z Czapli, z którym wiodła żywot dosyć burzliwy. W 1519 r. zapisała mu 1000 kop groszy na Bartkowie, Szczegłacinie i Sarnowie. Synowi Mikołajowi zapisała w 1529 Korczew, Knychówek i Laskowice. W tym samym roku jego ojczym dokonał zapisu sumy 1000 kop groszy na Bartkowie, Szczegłacinie i Laskowicach królowi Zygmuntowi Staremu i jego synowi Zygmuntowi Augustowi. Spowodowało to ostry konflikt pomiędzy ojczymem i pasierbem. Mikołaj Hlebowicz w 1531 r. dokonał głośnego zajazdu na dobra dzierżone przez Mikołaja Saczkowicza, połączonego z rabunkiem wielkiej ilości dobytku. Również pomiędzy małżonkami: Zofią Korczewską i Saczkowiczem doszło do niesnasek. Saczkowicz porzucił prawowitą żonę, a wziął do siebie wdowę po zabitym bracie. Wskutek tego Zofia Korczewska odwołała zapis z 1519 r. uczyniony na rzecz męża, a przeniósła go w 1537 r. na katedrę łucką. Po pewnym czasie doszło do ugody pomiędzy małżonkami, gdyż już w 1542 r. Mikołaj Saczkowicz zapisał żonie dożywocie na połowie swoich dóbr w Czaplach i Liszkach⁷¹.

Mikołaj Hlebowicz, syn Stanisława i Zofii, posiadał również bardzo barwny życiorys, stąd m. in. jego przydomek „Durny” nadany przez współczesnych⁷². Pomijając już jego bardzo liczne procesy z sąsiadami na Litwie i Podlasiu, wystarczy wspomnieć o konfliktach z najbliższą rodziną⁷³. Wiódł procesy i spory nie tylko z matką i ojczymem, ale i z własnym potomstwem,

⁶⁶ *Lietuvos Metrika, knyga nr 6[6], (1494–1506) Užrašymų knyga* par. A. Baliulis, Vilnius 2007, s. 261, nr 436; J. Wolff, *Kniaziowie litewsko-ruscy od końca XIV w.*, Kraków 1895, s. 100.

⁶⁷ BLAN Wilno, f. 1, perg. nr 40; BCzart. Kraków, Teki Naruszewicza, t. XXVII, s. 285–289, 515–521.

⁶⁸ AGAD, dok. perg. 7460, 7467.

⁶⁹ AGAD, Kapicjana p. 2, s. 38.

⁷⁰ *Lietuvos Metrika knyga nr 4[224], 4-oji Teismų bylų knyga*, par. S. Lazutka, I. Valikonytė, Vilnius 1997, s. 44.

⁷¹ *Archiwum Sanguszków*, t. III, wyd. B. Gorczak Lwów 1890, s. 195, nr 202; *Lietuvos Metrika, knyga nr 1[1], (1380–1584) Užrašymų knyga 1*, par. A. Baliulis, R. Firkovičius, Vilnius 1998, s. 127, nr 626; A. Jabłonowski, *Podlasie*, cz. II, s. 205, cz. III, s. 134–135, 238–239.

⁷² B. Paprocki, *Herby rycerstwa polskiego*, wyd. K. J. Turowskiego, Kraków 1858, s. 845.

⁷³ Jego biogram zob. T. Jaszczółt, *Mikołaj Hlebowicz (ok. 1500–po 1558), h. Leliwa — wojewodzie potocki*, [w:] *Słownik Biograficzny Białostocko–Łomżyńsko–Suwalski*, t. II, Białystok 2003, s. 49–51.

któremu nie chciał zapisać odziedziczonych po przodkach dóbr. Był żonaty z Anastazją córką Wacława (nie Mikołaja, jak zapisano w biogramie) Niemirowicza. Miał z nią dwóch synów: Arnolfa i Jana. Wydziedziczył ich obu w 1558 roku z powodu niewdzięczności wobec ojca. Jan miał do niego strzelać z rusznicy i atakować kordem. W tym samym roku zapisał Korczew, Bartków, Laskowice, Sarnowo, Szczegłacin, Knychówek Stanisławowi Dowojnie, wojewodzie połockiemu, swemu krewnemu („*fratris patruelis*”!), który był wnukiem Jakuba Dowojnowicza i Fedki Korczewskiej. W następnym roku Stanisław Dowojno darował Bartków Arnolfowi Hlebowiczowi, synowi Mikołaja, sobie zostawił jedynie Sarnowo. Natomiast pozostałe dobra oddał w dożywocie Mikołajowi Hlebowiczowi⁷⁴. Hlebowicz mimo zasług swojego ojca i dobrego pochodzenia nie piastował żadnego poważniejszego urzędu. Jedynie w 1564 r. był podstarościm drohickim dzięki protekcji Mikołaja Kiszki, starosty drohickiego. Wkrótce najpewniej zmarł, gdyż już w 1567 r. właścicielem Korczewa i wszystkich pozostałych wsi należących do tej włości był jego syn Arnolf Hlebowicz⁷⁵. Arnolf Hlebowicz, chorąży drohicki i poseł na sejmy, używał także niekiedy nazwiska Korczewski⁷⁶. Zmarł bezpotomnie i cała jego fortuna przeszła w obce ręce.

Na koniec zajmijmy się próbą ustalenia przynależności rodowej i herbowej Korczewskich. Niestety przy całym bogactwie źródeł do dziejów rodziny nie zachowały się żadne świadectwa materialne w postaci pieczęci czy nagrobków poszczególnych jej członków, na których z całą pewnością musiał być umieszczony ich herb. Nie zachowały się także żadne zapiski herbowe czy wywody szlachectwa w których mogli występować. Korczewscy wymarli wcześniej, stąd nie zostali ujęci w naszych najstarszych herbarzach. Niekiedy próbuje się im błędnie przypisać herb Świeńczyc, faktycznie przynależny innej rodzinie Korczewskich (Korczońskich) z województwa kijowskiego⁷⁷.

Jedynymi wskazówkami co do przynależności rodowej są dwa nietypowe imiona używane przez członków rodziny, a mianowicie: Prejtor i Skierdo. Obydwa zostały bardzo rzadko poświadczane wśród rycerstwa mazowieckiego, z którego jak wiemy, wywodził się protoplasta rodziny i odbiorca nadania na Korczew w 1401 r. rycerz Prejtor z Korczewa⁷⁸. Samo imię zostało zapomniane w XVI w. i przekręcano je później na: Przeclaw, Przedbor, Prandota. Zachowała się interesująca notatka z 1299 r. potwierdzająca pruską genezę imienia Prejtor. Otóż wtedy komtur królewiecki polecił spisać listę nobilów pruskich z Sambii, którzy podczas jednego z powstań pruskich poparli Krzyżaków. Wśród wymienionych byli m. in. z okolicy zwanej Schude Graude Panote z synem swoim Prejtor⁷⁹. Oprócz dwóch członków rodziny Korczewskich imię to pojawiło się tylko u pięciu osób w XV–XVI wieku. W 1428 r. występował Prejtor syn Mikołaja z Broszkowa w ziemi liwskiej⁸⁰. Dziedzice z Broszkowa (późniejsi Broszkowscy) najprawdopodobniej wywodzili się z rodu Prusów⁸¹. Drugiego Prejtora spotykamy także w ziemi liwskiej wśród dziedziców

⁷⁴ A. Jabłonowski, *Podlasie*, cz. III, s. 239; BPAN Kraków, 8822/, s. 102, 113.

⁷⁵ *Russkaja Istoričeskaja Biblioteka*, t. XXXIII, S. Peterburg 1915, kol. 875.

⁷⁶ A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. VII, 1904, s. 290

⁷⁷ A. Buszko, *Ziemia korczewska*, Korczew 1997, s. 8.

⁷⁸ *Słownik staropolskich nazw osobowych*, pod red. W. Taszyckiego, t. IV, z. 2 (Pawlikowic — Pstrąg), Wrocław Warszawa, Kraków, Gdańsk 1975, s. 342 (Prejtor); *Słownik staropolskich nazw osobowych*, pod red. W. Taszyckiego, t. V, z. 1 (Sabaszczewska — Starszy), Wrocław Warszawa, Kraków, Gdańsk 1977, s. 90 (Skierdo).

⁷⁹ *Skarbiec dyplomatów papieskich, cesarskich, królewskich, książęcych do dziejów Litwy, Rusi Litewskiej i ościennych im krajów*, wyd. I. Daniłowicz, t. I, Wilno 1860, s. 132–133.

⁸⁰ *Metryka Księstwa Mazowieckiego*, t. I (1425–1429), wyd. A. Włodarski, Warszawa 1920, nr 640.

⁸¹ W. Wittyg, *Nieznana szlachta polska i jej herby*, Kraków 1908, s. 45. Wittyg zna Macieja Broszkowskiego herbu Prus występującego w 1528 r. na Mazowszu.

Świętochowa, którzy ewidentnie posługiwali się herbem Prus⁸². Prejtor ze Świętochowa po raz pierwszy został wymieniony w spisie szlachty liwskiej z 1476 r.⁸³ W 1488 r. Prejtor ze Świętochowa występował w konsystorzu pułtuskim⁸⁴. Pojawił się tam jeszcze w 1520 r., gdy wprost podał, że jest herbu Prus i ma ok. 90 lat (!)⁸⁵. Znamy jeszcze ewidentnego Prusa Prejtora z Młądza w ziemi czerskiej, który w 1518 r. razem z braćmi: Windyką, Mikołajem i Jakubem okazywał w sądzie czerskim przywilej prawa nieodpowiedniego dla rodu Prusów z 1345 r.⁸⁶ Poza rodem Prusów imię udało się potwierdzić u dwóch osób, oznacza to więc, że przechodziło po kądzieli także do innych rodów. Pierwszym był Prejtor z Białunina herbu Wścieklica (Topór) wspomniany jako nieżyjący w 1483 r.⁸⁷ Druż z osób o tym imieniu był Prejtor z Dmochów w ziemi nurskiej poświadczony w 1516 r., który najpewniej przynależał do rodu Pobogów tak jak pozostali Dmochowscy⁸⁸.

Drugie z imion, czyli Skierdo również było używane bardzo rzadko. Poza omówionym wyżej Skierdą z Korczewa, sędzią ziemskim drohickim, najpewniej identycznym ze Skierdą z Gadnowa, podstolim książęcym (w l. 1445–1450) imię to nosiły tylko dwie znane ze źródeł osoby. Pierwsza z nich to syn Skierdy z Gadnowa o tym samym imieniu, który dwukrotnie, w l. 1473 i 1480 zapisał się na Uniwersytet Krakowski⁸⁹ a w 1482 r. był wikariuszem w Gołyminie⁹⁰. Drugą z osób był Skierdo syn Michała z Rakowca starosty warszawskiego. W 1468 r. Skierdo zapisał się na Uniwersytet Krakowski⁹¹. W latach 1475–1488 był plebanem w Nowogrodzie w ziemi łomżyńskiej⁹². Jego ojciec Michał z Rakowca zwany Kobiałka został czterokrotnie poświadczony jako rodowiec Prusów⁹³. Na pruskie pochodzenie tego imienia wskazuje także kronikarz krzyżacki Piotr z Dusburga, wspominający ok. 1283/84 r. Skardę z Sudowii, który uciekł na Litwę⁹⁴.

Jeśli uznamy identyczność Skierdy z Korczewa, sędziego ziemskiego drohickiego (1432–1444) z podstolim ks. Bolesława IV Skierdą z Gadnowa, to do grona charakterystycznych imion rodowych możemy także dołączyć imię Windyka, które jak wiemy nosił prawdopodobny syn Skierdy Windyka z Gadnowa występujący w 1476 r.⁹⁵. Wiemy również, że jednym z pierwszych Prusów, który osiadł na Mazowszu był Windyka brat Obizora⁹⁶. Imię to było spotykane także u późniejszych Prusów, między innymi u wspomnianych dziedziców Młądza w 1518 r.⁹⁷

⁸² T. Jaszczolt, *Napływ rycerstwa do płn. części ziemi liwskiej w XV i początkach XVI w. Parafie Korytnica i Pniewnik*, „Zeszyty Korytnickie”, t. 4, 2011, s. 168–169.

⁸³ *Kodeks dyplomatyczny księstwa mazowieckiego*, wyd. J. T. Lubomirski, Warszawa 1863, s. 272

⁸⁴ AD Płock, Episcopalia 11, k. 48.

⁸⁵ AD Płock, Episcopalia 204, k. 44–45.

⁸⁶ A. Wolff, *Mazowieckie zapiski herbowe z XV–XVI wieku*, Kraków 1937, nr 950.

⁸⁷ AGAD, MK 6, k. 160; Cz. Brodzicki, *Początki osadnictwa Wizny i ziemi wiskiej na tle wydarzeń historycznych w tym regionie Polski (do 1529 r.)*, Warszawa 1994, s. 207. Prejtor z Białunina nie znamy z innych źródeł.

⁸⁸ AD Płock, Episcopalia 2, k. 98; Episcopalia 149, k. 223. Informację o tym jak i powyższym Prejtorze zawdzięczałam P. Piotrowi A. Dmochowskiemu, któremu składam serdeczne podziękowania.

⁸⁹ *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508*, t. I, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska przy współpracy Ryszarda Grzesika, Kraków 2004, s. 364, 414.

⁹⁰ AD Płock, Episcopalia 11, k. 262.

⁹¹ *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508*, t. I, s. 332 (*Szgyerdo Michaelis de Racowycz*).

⁹² AGAD, MK 6, k. 63v; AD Płock, Episcopalia 11, k. 43, 50, 56, 57 (Cyt. za kartoteką Słownika Historyczno-Geograficznego Mazowsza, powiat łomżyński, hasło Nowogród).

⁹³ A. Wolff, *Mazowieckie zapiski herbowe z XV–XVI wieku*, Kraków 1937, nr 49, 180, 181, 1077.

⁹⁴ Piotr z Dusburga. *Kronika ziemi pruskiej*, tłum. S. Wyszomierski, wstęp i komentarz J. Wenty, Toruń 2004, s. 163.

⁹⁵ AD Płock, Acta Episcopalia 13, k. 8, 14.

⁹⁶ J. Chwalibińska, *Ród Prusów w wiekach średnich*, Toruń 1948, s. 17–19. Za imię charakterystyczne dla Prusów uznaje je też K. Pacuski, *Możnowładztwo i rycerstwo ziemi gostynińskiej w XIV i XV wieku*, Warszawa 2009, s. 228.

⁹⁷ A. Wolff, *Mazowieckie zapiski herbowe z XV–XVI wieku*, Kraków 1937, nr 950.

Zdajemy sobie sprawę z zawodności kryterium imionowego przy ustalaniu przynależności rodowej. Niemniej jednak ze względu na wspomniane imiona: Prejtor, Skierdo, Windyka, które pojawiły się u Korczewskich (Gadnowskich), oraz kilku pewnych przedstawicieli rodu Prusów, możemy również i ich dołączyć do pocztu rodzin uprawnionych do posługiwania się herbem Prus.

Korczewscy w linii męskiej niespełna 100 lat zamieszkiwali w ziemi drohickiej. Wygaśli wczesnie, stąd zostali zapomniani. Stanowili jednak niewątpliwie elitę tej ziemi na samym początku ponownego osadnictwa w XV wieku i przyczynili się znacznie do jej rozwoju, o czym świadczy choćby lokacja jednego miasta, fundacje trzech kościołów i założenie oraz zasiedlenie ok. 20 wsi.